

ပြည့်စုံ စာအုပ်

အရှေ့တောင်အာရှ
အနုပညာမလက်ရာများ အဘိဓာန်
DICTIONARY OF
SOUTH & SOUTHEAST
ASIAN ART

တောင်ဒိုး

မြန်မာပြန်သူ၏ အမှာ

ပြည့်စုံစာပေမှ ကိုမျိုးအောင်က ဤ Dictionary of South and Southeast Asian Art စာအုပ်ကို ပေးလာသောအခါ မြန်မာလိုပြန်ရလျှင် ကောင်းမည်ဟူသော အတွေးက ခေါင်းထဲချက်ချင်း ဝင်လာသည်။ ယခင်နှစ်သုံးဆယ်ကျော်လောက်က Gunnar Myrdal ရေးသားထုတ်ဝေခဲ့သော စာအုပ်တစ်ခုတွင် အိန္ဒိယ ယဉ်ကျေးမှုအနုပညာဆိုင်ရာ ဝေါဟာရများကို တစ်ပေါင်းတစ်စည်းတည်း အဘိဓာန်အဖြစ်ပြုစုခြင်းမှာ သဘာဝကျသည်။ ဝေါဟာရအရေအတွက် မများ လှသော်လည်း အာဆီယံနိုင်ငံများ အတွင်း လှည့်လည်သွားမည်ဆိုလျှင် သူတစ်ထူး၏ ယဉ်ကျေးမှုကို မိမိတို့ ၏ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာနိုင်ရန် အကျိုးပြုနိုင်မည်ဟု တွေးမိပါသည်။

အထက်တွင် ဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း အခြေခံအားဖြင့် အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှု ဆိုသော်လည်း ဟိန္ဒူနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ ဗုဒ္ဓဘာသာအတွင်း၌ပင် ထေရဝါဒနှင့် မဟာယာဉ် စသဖြင့် ကွဲပြားသည်။ သက္ကတနှင့် ပါဠိဘာသာစကားတို့ ကလည်း တူသည့်နေရာတွင် တူသော်လည်း ကွဲပြားခြားနားသည်လည်း ရှိသည်။ အထူးသဖြင့် မြန်မာတို့ က ပါဠိသက်အသုံးများ ရှိထိုင်း၊ ခမာစသည် တို့ က သက္ကတဘက်ပို၍ နွယ်သည်။ ထို့ကြောင့် ဤအဘိဓာန်မှ ဝေါဟာရများကို မြန်မာလိုပြန်ရာ၌ ရောမအက္ခရာဖြင့် ရေးသားထားသော ဝေါဟာရတို့ ဆင်းသက်ရာမူရင်း ဘာသာစကားနှင့်ပုဒ်ကို အများအားဖြင့် ရောမအက္ခရာဖြင့်လည်းကောင်း မြန်မာဝေါဟာရ

မြစ်ဖျားခံရာ ဘာသာစကားနှင့် ဝေါဟာရကိုလည်း မြန်မာအက္ခရာသုံး
၍ လည်းကောင်း ဖော်ပြထားပါသည်။ ။ အင်္ဂလိပ်ဝေါဟာရ
သက်သက်များကိုမူ ဖော်ပြပါရည်ရွယ်ချက်အတွက် ဝေါဟာရရင်းမြစ်
ပေးရန် မလိုအပ်သည့်အလျောက် မပေးတော့ပါ။ လက်လှမ်းမမီသော ဗိ
ယက်နမ်၊ ကမ္ဘောဒီးယား ဝေါဟာရများ တွင် လည်း ဝေါဟာရရင်းမြစ်
မပေးနိုင်ခဲ့ပါ။

ဝေါဟာရအလိုက် ဖွင့်ဆိုချက်များ တွင် လည်း တတ်နိုင်သရွေ့
မူရင်းဖွင့်ဆိုချက်ကို ခြုံငုံမိစေရန် ဖွင့်ပြီးနောက် ဖြည့်စွက်ရှင်းလင်းသင့်
သည် များ ရှိက ထောင့်ကွင်းအတွင်း မိမိ၏ မှတ်ချက်၊ ရှင်းချက်တို့ ကို
ထည့်သွင်းဖော်ပြပါသည်။ ။

သင်ကြားရေးစသည့် တာဝန်များ ပြားသည့်ကြားမှ ဤစာအုပ်ပြုစု
ရာတွင် သက္ကတ၊ ပါဠိ ဝေါဟာရများ နှင့်ပတ်သက်၍ စိစစ်တည်းဖြတ်
ပေးသော ရန်ကုန်တက္ကသိုလ် အရှေ့တိုင်းပညာ ပါမောက္ခ (အငြိမ်းစား)
နှင့် မြန်မာစာအဖွဲ့ အချိန်ပြည့်အဖွဲ့ဝင် ဦးတင်လွင်အား အထူးကျေးဇူး
တင်ရှိကြောင်း ဖော်ပြလိုပါသည်။ ။ ထို့ပြင် စာအုပ်ပေးသူ ပြည့်စုံစာပေမှ
ဦးမျိုးအောင်ကိုလည်းကောင်း၊ ရည်ညွှန်းရန်လိုအပ်သော စာအုပ်များကို
ရှာဖွေပေးသူ မြန်မာစာအဖွဲ့ဦးစီးဌာန၊ စာကြည့်တိုက်မှူး ဒေါ်လှိုင်လှိုင်
မွှေးနှင့် စာကြည့်တိုက် ဝန်ထမ်းများကိုလည်းကောင်း၊ စာစီ၍ နှင့် သရုပ်
ဖော်ပုံများ ထည့်ပေးသော မြန်မာစာအဖွဲ့ဦးစီးဌာန၊ ပန်းချီဆရာ ဦးခင်
မောင်ကျော်နှင့် လက်ထောက်ပန်းချီ ဆရာ ဒေါ်နွဲ့နွဲ့ရီတို့ ကိုလည်းကော
င်း ကျေးဇူးတင်ရှိကြောင်း ဖော်ပြအပ်ပါသည်။ ။

တောင်ခိုး ။

၂၀၁၄ ခုနှစ်၊ နိုဝင်ဘာ ၅ ရက်။

အရှေ့တောင်အာရှယဉ်ကျေးမှုပြကွဲဒိန်

အများ သုံးနှစ်မတိုင်မီ (ဘီစီအီး)

၁၅၀၀- ၁၂၀၀အိန္ဒိယ

ဘီစီအီး-ဝေဒကျမ်းများ

အရှေ့တောင်အာရှ

-ထိုင်း ဗန်ချိုင်းယဉ်ကျေးမှု

၈၀၀-၆၀၀အိန္ဒိယ

-ဥပနိသာ (ဥပနိပဒ်)

၅၀၀အိန္ဒိယ

-ဗုဒ္ဓပရိနိဗ္ဗာန်စံသည် ။ သာသနာနှစ်၏ ပထမနှစ်၊ သာသနာနှစ်၏

အစ။

၄၀၀အရှေ့တောင်အာရှ

-ကြေးခတ်ယဉ်ကျေးမှု

-ဗိယက်နမ် ဒေါင်ဆုန်ယဉ်ကျေးမှု။

၃၀၀ အိန္ဒိယ

-ဂရိဘုရင်အလက်ဇန္ဒား အိန္ဒိယသို့ ရောက်သည် ။

၂၀၀အိန္ဒိယ

-အာသောကဘုရင် နန်းစံချိန်။

-ဗုဒ္ဓဘာသာ သာသနာပြုအရှင်မြတ်များ ပတ်ဝန်းကျင်နိုင်ငံများ သို့
ကြွရောက်ကြသည် ။

၂၀၀အရှေ့တောင်အာရှ

-သံခေတ်အစ။

-ဗိယက်နမ်၌ ယွန်းစတင်သုံးသည် ။

-ဗိယက်နမ် သမိုင်းဝင်ခေတ်အစ။

-အိန္ဒိယနှင့် ဆက်ဆံမှုအစ။

၁၀၀သီရိလင်္ကာ

-အနုရာဇပူရတည်ချိန်။

-ပါဠိတော်များ ရေးသားပြုစုချိန်။

အရှေ့တောင်အာရှ

-ဗိယက်နမ် တရုတ်၏ အနှစ်တစ်ထောင်ကြာ စိုမိုးအုပ်ချုပ်မှုစချိန်။

-အများ သုံးနှစ်

၀-၁၀၀အရှေ့တောင်အာရှ

-အိန္ဒိယယဉ်ကျေးမှုစတင်အခြေချချိန်။

-ဗိယက်နမ်၌ ဗုဒ္ဓဘာသာ ဘုန်းတော်ကြီးများ ရောက်ရှိခြင်း။

၁၀၀-၂၀၀အိန္ဒိယ

-ဂန္ဓာရ ခေါ် ဂရိ- ဗုဒ္ဓဘာသာ အနုပညာ ခေတ်ပေါ်ပေါက်လာသည်
။ မထူရာ အနုပညာဟန်၊ အမရဝတီ အနုပညာဟန်။

အရှေ့တောင်အာရှ

-ဗိယက်နမ် ဟန် (တရုတ်) ပုံစံ အုတ်ဂူဗိမာန်များ ဩမ်အီယိုမှ ရှေး
ဟောင်း ပစ္စည်းများ ။

၂၀၀-၃၀၀အရှေ့တောင်အာရှ

-လင်ယီနိုင်ငံသည် နောင်တွင် စမ္မာပြည်ဖြစ်လာသည် ။

-ဧရာဝတီမြစ်ဝှမ်းမှ ပျူနိုင်ငံ။

၃၀၀-၄၀၀အိန္ဒိယ

-ဂပ္ပခေတ်၏ အစနှင့် ဂပ္ပအနုပညာဟန်။

-ဂန္ဓာရအနုပညာထွန်းကားချိန်။

-အရှေ့တောင်အာရှ

-စမ္မာနိုင်ငံမှ သက္ကတစာ။

၄၀၀-၅၀၀အိန္ဒိယ

-အဇဏ္ဍနှင့်ဧလ္လောရ ဂူအနုပညာလက်ရာ။

-အရှေ့တောင်အာရှ

-ဖူနန်နိုင်ငံ၏ နိဂုံး။

-ကမ္ဘောဒီးယား ချင်လာနိုင်ငံ၏ အစ။

-ထိုင်း-ဘုရားကျောင်းကန်တို့ ၌ ဂပ္ပဩဇာ သက်ရောက်မှု၊ အရှေ့ပို
င်းပြည်နယ် များ ၌ ခမာအက္ခရာစာပေ။

၆၀၀-၇၀၀အိန္ဒိယ

-အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းတွင် ပလ္လဝမင်းဆက်မှ ပထမမဟိန္ဒြာဝါမန်ထီး
နန်းစံချိန်။

-ပလ္လဝ အနုပညာဟန်။

အရှေ့တောင်အာရှ

-စမ္မာ မီဆုန် (ရှေးဟောင်းသုတေသန)

-ဂျာဗား(ဇာဝ)ကျွန်း သီရိဝိဇယနိုင်ငံ၏ အစ။

-ထိုင်း-ဒွာရဝတီအနုပညာအသိုင်းအဝိုင်း စတင်ထွန်းကားချိန်။ ယ
နေ့ ထိုင်းနိုင်ငံ၏ အရှေ့ပိုင်းပြည်နယ်များ ၌ အန်ကော်ခေတ်မတိုင်မီ အ
နုပညာများ စတင်ထွန်းကားချိန်။ ဗုဒ္ဓသာသနာ စာပေအက္ခရာရေးထိုးမှု
များ ၊ ဟရိဘုဉ်တိုင်းနိုင်ငံတည်ထောင်ခြင်း။

၇၀၀-၈၀၀အိန္ဒိယ

-ဘင်္ဂလားနှင့် ဘီဟားတွင် ပါလမင်းဆက်

-မဟာယာဉ်နှင့် တန္တရဗုဒ္ဓဘာသာတိုးပွားလာခြင်း။

အရှေ့တောင်အာရှ

-အင်ဒိုချိုင်းနားကျွန်းဆွယ်တွင် အင်ဒိုနီးရှားမှ
စီးနန်းတိုက်ခိုက်မှုများ ။

-ဂျာဗားကျွန်း သေလိန္ဒြမင်းဆက်တည်ထောင်ခြင်း။

-ထိုင်း-ကျွန်းဆွယ်ပိုင်းကို သီရိဝိဇယနိုင်ငံကစိုးမိုးသည် ။

၈၀၀-၉၀၀အိန္ဒိယ

-စောဠအနုပညာ။

အရှေ့တောင်အာရှ

-ကမ္ဘောဒီးယား ဒုတိယဇေယဝါမန် နန်းစံချိန်။ ပထမ ဣန္ဒြဝါမန်နန်းစံချိန်၊ ရိုလူအိုစ်၊ ဖရော့ဆို၊ ဗာခေါင်နှင့် အန်ကော်တို့ တည်ထောင်ခြင်း။

-မြန်မာ-ဟံသာဝတီတည်ထောင်ခြင်း။

-စမ္ဘာ-ဒေါင်ဒူဝန်ဘုရားကျောင်းတည်ထောင်ခြင်း။

-ထိုင်း-သီရိဝိဇယတွင် မဟာယာဉ် ဗုဒ္ဓဘာသာ လွှမ်းမိုးမှု၊ ကျွန်းဆွယ်ဒေသ အနုပညာတွင် ပလ္လဝဩဇာလွှမ်းမိုးမှု။

၉၀၀-၁၀၀၀အိန္ဒိယ

-ခါဇရာဟို။

အရှေ့တောင်အာရှ

-ကမ္ဘောဒီးယား စတုတ္ထဇေယဝါမန် နန်းစံချိန်။ ခိုလ်ခါးတွင် နိုင်ငံမြို့တော်သစ်။

-ဗိယက်နမ်-တရုတ်လက်အောက်မှ လွတ်မြောက်ခြင်း။

-စမ္ဘာ ဗိယက်နမ်တိုက်ခိုက်မှု။

၁၀၀၀-၁၁၀၀အိန္ဒိယ

-မထုရာရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာ သာသနိကအဆောက်အအုံများ ဖျက်ဆီးခြင်း ခံရသည် ။

အရှေ့တောင်အာရှ

-ထိုင်း-ခမာတို့ ၏ နယ်ချဲ့ခြင်းသည် လော့ဗူရီနှင့် မဲနမ်လွင်ပြင်အ

ထိ တိုင်သည် ။ လော့ဗူရီ၌ အန်ကော်အနုပညာလက်ရာများ ။

-မြန်မာ-ပုဂံတည်ပြီး။

-ကမ္ဘောဒီးယား-ခမာအနုပညာ ဘာဗူဝမ်အုပ်စုပေါ်ပေါက်ခြင်း။

၁၁၀၀-၁၂၀၀အိန္ဒိယ

-ဟွိုင်စလာ(ဗိသုကာ) အနုပညာ။

-ဘင်္ဂလား၌ သေနမင်းဆက်။

အရှေ့တောင်အာရှ

-ကမ္ဘောဒီးယား-အန်ကော်ဝတ် စတင်တည်ထောင်ခြင်း။ ခမာတို့
က အန်ကော်ကို တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်ခြင်း၊ အန်ကော်ထမ်း၊
ဘေယွန်ကျောင်း တို့ ကို တည်ထောင်သည် ။

-ထိုင်း-ခမာတို့ က သောက္ကတဲအထိ နယ်ချဲ့လာသည် ။

၁၂၀၀-၁၃၀၀အိန္ဒိယ

-ဒေလီတွင် မွတ်စလင် အနုပညာလက်ရာများ ။

အရှေ့တောင်အာရှ

-စမ္မာ-ကမ္ဘောဒီးယားက သိမ်းယူလိုက်သည် ။

-ဗိယက်နမ်-ထန်မြင်းဆက်။

-မြန်မာ-မွန်ဂိုတို့ ပုဂံကို တိုက်ခိုက်ဖျက်ဆီးခြင်း။

-ထိုင်း-သောက္ကတဲပြန်တည်ထောင်ခြင်း။

လော့ဗူရီလွတ်လပ်ရေးရခြင်း။ သီရိဝိဇယ နိုင်ငံသည် ကျွန်းဆွယ်၌ ကျ
ဆင်းသွားခြင်း။ လန်နားပြည်တွင် ဇင်းမယ်မြို့တော်ဖြစ်လာခြင်း။ ၉

ထောင်းအနုပညာဟန်ဖြင့် ပန်းပုထုလုပ်မှု။ လန်နားအနုပညာဟန်ပေါ်
ပေါက်လာခြင်း။

၁၃၀၀-၁၄၀၀အိန္ဒိယ

-ဝိဇယနာဂကို တည်ထောင်ခြင်း။

အရှေ့တောင်အာရှ

-ဗိယက်နမ် - စမ္မာကို အောင်နိုင်သည် ။

-ကျွန်းဆွယ်ဒေသ - အစ္စလမ်ဘာသာပျံ့နှံ့လာမှု။

-လာအို - လင်းဇင်း တည်ထောင်ခြင်း။

-မြန်မာ - အင်းဝတည်ထောင်ခြင်း။

-ထိုင်း - အယုချ်နိုင်ငံ။ သောက္ကတဲ အနုပညာအသိုင်းအဝိုင်း
ရှင်သန်ကြီး ထွားလာခြင်း။ လန်နားနိုင်ငံ။

-စမ္မာ - ဗိယက်နမ်ကို ဆန့်ကျင်တိုက်ခိုက်ခြင်း။

၁၄၀၀-၁၅၀၀အိန္ဒိယ

-မွတ်စလင် ဗိသုကာပညာရပ် တိုးတက်ဖြစ်ထွန်းမှု။

အရှေ့တောင်အာရှ

-ဗိယက်နမ် - တြင်း(မြောက်)နှင့် ငှယ်(တောင်)ဟူသော ဘုရင်နိုင်
ငံများ အဖြစ် နှစ်ခြမ်းကွဲလျက်ရှိသည် ။

-ထိုင်း - မြန်မာက ဇင်းမယ်ကို သိမ်းပိုက်၍ အယုချ်က ဥရောပ၊ ဂျပန်
တို့နှင့်ဆက်ဆံမှု ပြုသည် ။

-မြန်မာ - မြို့တော်အင်းဝ။

-ဗိယက်နမ် - မြို့တော်ဟွေး။

၁၇၀၀-၁၈၀၀အိန္ဒိယ

-မဂို အာဏာ၏ နိဂုံး။

အရှေ့တောင်အာရှ

-လာအို - ဘုရင်နိုင်ငံ (၃)ခုအဖြစ် ကွဲလျက်ရှိ။

-ကမ္ဘောဒီးယား - တောင်ပိုင်းပြည်နယ်များ ဗိယက်နမ်လက်ထဲသို့ ပါသွား သည် ။

-မြန်မာ - ရန်ကုန်မြို့တည်ထောင်ခြင်း။

-လာအို - ဗိယက်ကျန်းကို ထိုင်းဘုရင် ကျောက်ဖရော့ချာကရီက သိမ်းပိုက် လိုက်သည် ။

-ထိုင်း- မြန်မာက အယုချုကို တိုက်ခိုက်ဖျက်ဆီးသည် ။ ချာကရီမင်း ဆက်ကို ဘန်ကောက်တွင် တည်ထောင်သည် ။ မြဘုရားတည်ရာ ဝတ်ဖျာကေယိုကို တည်ဆောက်ပြီးသည် ။

၁၈၀၀-၁၉၀၀အရှေ့တောင်အာရှ

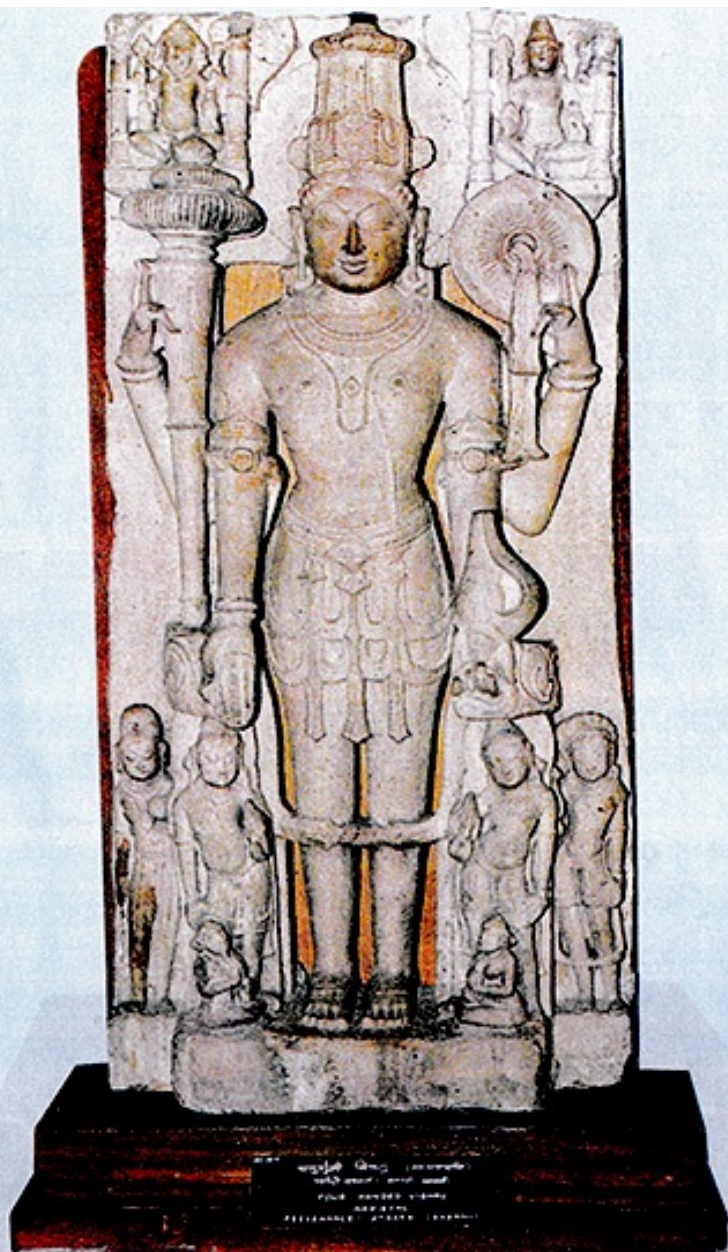
-မြန်မာ - ပထမမြန်မာ အင်္ဂလိပ်စစ်ပွဲ၊ အင်းဝမြို့ မြေလျင်ကြောင့် ပျက်စီးသည် ။ မန္တလေးမြို့တော် တည်သည် ။

-ကမ္ဘောဒီးယား - ဗိယက်နမ်စိုးမိုးမှုအောက် ကျရောက်သည် ။

-ထိုင်း- အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု အရှေ့အိန္ဒိယကုမ္ပဏီတို့ နှင့် ကုန် သွယ်မှု စာချုပ် ချုပ်သည် ။ ပဉ္စမရာမဘုရင်ချူ လာလောင်ကောင်း နန်း စံသည် ။

Ganesha
မဟာဝိနွေဇနတ်

Vishnu
விஷ்ணுநாதர்மடம்:

yon and
linga

ယောနီနှင့်လိင်္ဂ

pilaster

တိုင်ပုံ

Ban Chiang
style pottery

ဗန်ချိုင်းပုံစံ
အင်စောင်နှင့်
ပျဉ်းဆိုးများ

Nataraja

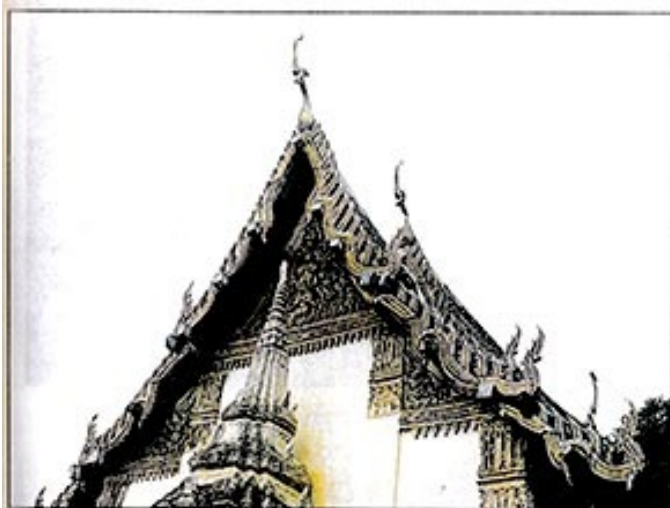
အကသဘင်၏ အရှင်သခင်
(သိဝနတ်မင်း)

prasat
ဗြာဟ္မဗိ

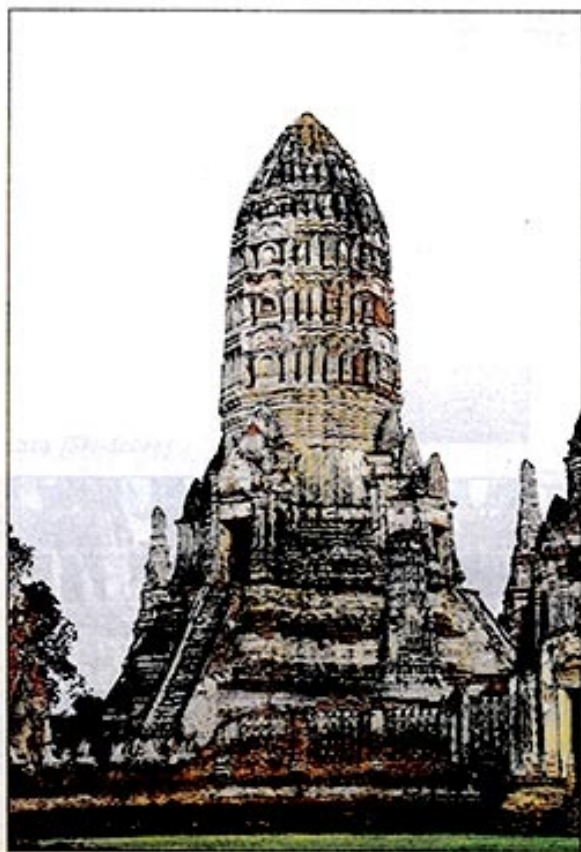

redented
အကွက်ဖော်
ဖောင်းရစ်စေတီ

*bai raka
and
chofa*
အဆောင်နှင့်
တုရင်

prang
ပရန်ပုံစံ
ထိုင်းစေတီ

niche

*bai sema:
four
examples*

A

Abhayamudra [Skt – abhayamudra]

အဘယမုဒြာ

ဗုဒ္ဓဆင်းတုတော်တွင် ညာဘက်လက်ကို ရင်ဘတ်နှင့် တစ်ညီတည်း ထား၍ မျက်နှာမူရာသို့ လက်ဖဝါးကိုပြကာ လက်ချောင်းများကို ထောင် ထားဟန်ဖြစ်သည်။ ကြောက်စိတ် ဖြေဖျောက်ပေးခြင်း၊ ရန်သတ္တရပြုမှု မှ ကာကွယ်ပေးထားခြင်းတို့ ကို သရုပ်ဖော်သည်။ ထိုင်းနိုင်ငံတွင် ဘယ် လက်ဖြင့်လည်း ဤမုဒြာကို သရုပ်ဖော်လေ့ရှိသည် ။ လက်နှစ်ဖက်စလုံးဖြင့် ဤသို့ သရုပ်ဖော် သည် လည်း ရှိသည် ။

Abhisheka [Skt-abhisheka]

အဘိသေက [ပါ - အဘိသေက]

ဘိသိက်သွန်းခြင်း

ဂြိုဟ်သမီးကို ဘိသိက်သွန်းနေပုံ။ နတ်သမီးသည် ကြာပန်းထက် ထိုင်၍ လက်တစ်ဖက်လျှင် ကြာပွင့်တစ်ပွင့်စီ ကိုင်လျက်နေစဉ် ဆင်နှစ် စီးက ရေဖျန်းဟန်ဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာနှင့် ဟိန္ဒူပဋိမာ သိပ္ပံတွင် ကြီး ပွားချမ်းသာမှု၏ သင်္ကေတဖြစ်သည်။ ။

အာယမုဒြာ

Achara [Skt-acara]

အာစာရ

ဘာသာဓလေ့။

AdiBuddha [Skt-adibuddha]

အာဒိဗုဒ္ဓ

မဟာယဉ် ဝဇီရာယနဂိုဏ်းအလိုအရ ဦးဆုံးပွင့်သောဘုရားဖြစ်သည် ။ မူလသုညအခြေမှ မိမိကိုယ်ကို မိမိဘာသာ ဖန်ဆင်းသည့်ဘုရားဖြစ်၍ ရုပ်ဆင်းသဏ္ဌာန်ကို စိတ်ကူးကြံဆ ကြည့်ခြင်းငှာ မတတ်နိုင်၊ ယင်း၏ ရုပ်ရှင်တော်ကို အနုပညာအားဖြင့် မဖော်ပြနိုင်ဟူသော အယူရှိသည် ။ သို့သော် ဝဇီရာဓရ၊ ဝဇီရာသတွ စသော ဗောဓိသတ်တို့ ၏ ဆင်းတုတို့၌ ကိုယ်ထင်ပြလျက်ရှိသည် ဟု ခမာအနု ပညာနယ်က လက်ခံထားသည် ။ ဂျာဗာကျွန်းတွင် မူ ဝေရောစနဘုရားရှင်သည် ပင် အာဒိဗုဒ္ဓဖြစ်သည် ဟု ယူကြသည် ။ ကိုယ်ထင်ပြချက်ကို သရုပ်ဖော်မှုများ တွင် မင်းအဝတ်တန်ဆာများကို ဆင်ယင် လျက်သော်လည်းကောင်း၊ ကြင်ရာတော်နှင့် တွဲလျက်သော်လည်းကောင်း သရုပ်ဖော်လေ့ရှိကြသည် ။

Agastya [Skt-agastya]

အဂဿျ

ရာမာယဏဇာတ်လာ အဂဿျရသေ့။ စာပေနှင့်သိပ္ပံဆိုင်ရာ ပညာရှင်ရသေ့ဖြစ်၍ အိန္ဒိယတောင်ပိုင်း သို့ ဟိန္ဒူဝါဒကို ဆောင်ယူလာသူအဖြစ် ဂုဏ်ပြုခြင်းခံရသူ။ ဂျာဗာကျွန်းတွင် သီဝနတ်မင်းကိုးကွယ် မှုနှင့် ဤရသေ့ ဆက်နွှယ်လျက်ရှိသည် ။ [Canopus ကို သက္ကတတွင် အဂဿျ၊ မြန်

မာမှုတွင် အဂတ် ကြယ်ဟူ၍ ခေါ်သည်။]

Agni [Skt-agni]

အဂ္ဂိ။ မီးနတ်။

မီးနတ်ကို သိုးထီးနှင့် အတူတကွ သရုပ်ဖော်လေ့ရှိသည်။ ယဇ်ပူဇော်သောဓလေ့ကို မူလစတင်သူ ပင်ဖြစ်သည်။ လူတို့ ပူဇော်မှုတို့ ကို နတ်ဘုရားတို့ နှင့်ဆက်သွယ်ပေးသူလည်း ဖြစ်သည်။ ဣန္ဒြိယ သူရိယ တို့ နှင့်အတူ လောကကို ကြီးစိုးသော ဝေဒနတ်မင်းကြီးသုံးပါး၌ တစ်ပါးဖြစ်သည်။ အဂ္ဂိသည် မြေကို လည်းကောင်း၊ ဣန္ဒြိယသည် လေကိုလည်းကောင်း၊ သူရိယသည် နေနှင့် ကောင်းကင်ကိုလည်းကောင်း အစိုးရကြသည်။

Ahimsa [Skt-ahimsa]

အဟိံသာ။

ဗုဒ္ဓဘာသာကျမ်းဂန်အရ ကိုယ်၊ နှုတ်၊ နှလုံးသုံးပါးဖြင့် မနှိပ်စက် မညှဉ်းဆဲခြင်း။ (ဂျိန်းဘာသာ တွင် လည်း အဟိံသာတရား ထင်ရှားသည်။)

။) Airavata [Skt-Airavata] Erawan

ဧရာဝဏ်ဆင်။

ဣန္ဒြိယနတ်မင်း၏ စီးတော်ယာဉ်ဖြစ်သော် ဦးခေါင်းသုံးလုံးနှင့် ဆင်။ မိုးတိမ်၏ သင်္ကေတဖြစ်၍ (ဗိဿနိး) နတ်က နို့ဖြင့်ပြီးသော သမုဒ္ဒရာကို မွေ့သောကလ၌ ဖြစ်ပေါ်လာသည် ဟု ဆိုကြသည်။

Ajanta Caves

အဇန္တာလိုဏ်ဂူများ ။

ဗုဒ္ဓဘာသာ ရှေးဟောင်းအနုပညာလက်ရာများ တည်ရာဌာနတစ်ရပ်ဖြစ်သည် ။ အိန္ဒိယအနောက်ပိုင်း ရှိ မီးတောင်ချော်ရည်ဖြင့်ပြီးသော လခြမ်းသဏ္ဌာန် တောင်ကုန်းများ တွင် လိုဏ်ဂူပေါင်း ၂၉ ခုကို ကျောက်ဆစ်သမားများက ထွင်းထုထားကြသည် ။ ဗုဒ္ဓဝင်ခန်းများကို ရုပ်တု၊ ပန်းချီတို့ ဖြင့် သရုပ်ဖော်ထားသည် ။ ကမ္ဘာ့အမွေအနှစ်တည်ရာအဖြစ် သတ်မှတ်ထိန်းသိမ်းထားသော နေရာတစ်ရပ် ဖြစ်သည် ။

ဧရာဝတီဆင်

Alexander the Great

အလက်ဇန္ဒားဘုရင်။

ဂရိတို့ ၏ မက်ဆီဒိုးနီးယားဘုရင် အလက်ဇန္ဒားသည် ခရစ်တော်မ
တိုင်မီ ၃၂၆ နှစ်က အိန္ဒိယကို ကျူးကျော်တိုက်ခိုက် အောင်မြင်သူဖြစ်သ
ည် ။ အလက်ဇန္ဒားဘုရင် အိန္ဒိယမှ ပြန်လည်ထွက်ခွာသွား သောအခါ
ကျန်ရစ်သည့် ဂရိပန်းပညာရှင်များ သည် အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းတွင်
အခြေချနေထိုင်၍ မြတ်စွာဘုရား၏ ဦးဆုံးသောဆင်းတုတော်များ
ဖြစ်မြောက်ရေးတွင် ပါဝင်ခဲ့၍ ထိုမှ ဘုရားဆင်းတု တော်များ ၌ ဂရိတို့
၏ ဆင်းသွင်လက္ခဏာများကို ရှေးဦးစွာ ထည့်သွင်းပြုလုပ်ခဲ့ကြသည် ။
ထိုလက်ရာများ သည် ဗုဒ္ဓအနုပညာ၌ ဂန္ဓာရဟန်ဟူ၍ တိုးတက်ထွန်း
ကားလာခဲ့သည် ။

am

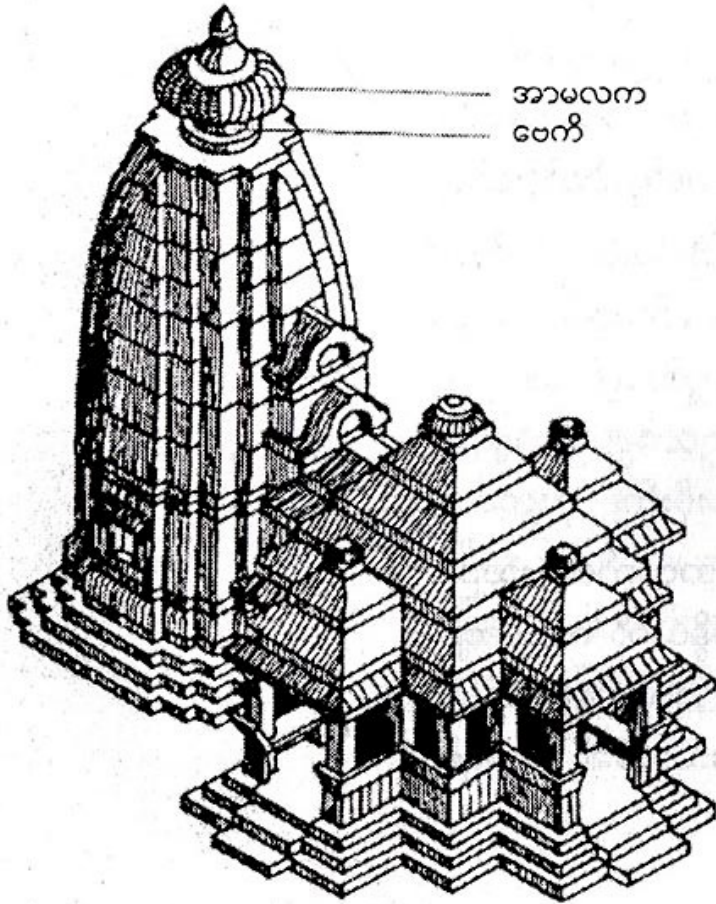
အံ။

ဗိယက်နမ် ဗုဒ္ဓဘာသာဘုရားကျောင်းကန်၌ ဆင်းတုတော်တစ်ဆူကို
ပူဇော်ထားလေ့ရှိသည့် ကျောင်း ဆောင်ငယ်။

amlaka [Skt-amlaka]

အာမလက။

ဟိန္ဒူဘုရားရှိခိုးကျောင်း၏ ကွမ်းတောင်ထိပ်တွင် ပြုလုပ်ထားသော
ဖရုံသီးပုံအထွတ်။ (ပုဂံရှိ မဟာ ဗောဓိဘုရား၌ မူလက ကွမ်းတောင်ထိပ်
တွင် ဖရုံတုံးထုပိကာ ရှိခဲ့ဟန်တူသည် ဟု ဦးသန်းဆွေရေး “သမိုင်းဝင်
ပုဂံစေတီပုထိုးများ ” က အဆိုရှိသည် ။)

Amaravati [Skt-Amaravati]

အမရဝတီ။

အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းတွင် ၂ ရာစုမှ ၄ ရာစုတိုင်အောင် ထွန်းကားခဲ့၍ ဒေသကိုအစွဲပြု၍ တွင် ခဲ့သော ဗုဒ္ဓဘာသာအနုပညာဟန်တစ်မျိုး၏ အမည်။ မေရု(မြင်းမိုရ်)တောင်ထိပ်တွင် ရှိသည့် သိကြားမင်း၏ ခမ်းနားတ

ငုံတယ်ရာ၌ ကျော်ကြားသောမြို့တော်အမည်လည်း ဖြစ်သည်။ ။

Amareswara [Skt-amaresvara]

အမရေသွာရ။

ဗိဿနိုး၊ သိဝနှင့် ကုန္ဒိတို့ ၏ ဘွဲ့တစ်ရပ်ဖြစ်သည်။ ။ “ထာဝရရှင်သန်သူတို့ ၏ အရှင်သခင်” ဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည်။ ။

Amitabha [Skt-amitabha]

အမိတာဘာ။

ပွင့်ပြီးသောဘုရားတစ်ဆူ၊ မဟာယာနဗုဒ္ဓဘာသာ၌ အတိတ်ကပွင့်ပြီးသော ဘုရားလည်းကောင်း၊ နိဗ္ဗာန်မျက်မှောက်ပြုဆဲ ဘုရားလည်းကောင်းဖြစ်သည်။ ။ ဤဘုရားသည် တရုတ်ပြည်နှင့် ဂျပန်ပြည် တို့ တွင် သကျမုနိ(သကျမျိုးမှ ဖြစ်သောဘုရား) ထက်ပင် နောင်တွင် ပိုအရေးပါသွားသည် ကို တွေ့ရ သည်။ ။ ဤဘုရားကို တသခြင်းဖြင့် သုခဘုံသို့ရောက်၍ အကြောင်းအားလျော်စွာ တမလွန်ဘဝ၌ ဘုရားအဖြစ်ကို ရနိုင်သည်။ ။ ထိုဘုရားသည် မာရ်နတ်ကို အောင်မြင်သော ဘုရားရှင်တို့ တွင် လူအကြည်ညိုအများ ဆုံးသော ဘုရားတစ်ဆူဖြစ်သည်။ ။ ယင်း၏ ကိုယ်ပွား အဝလောကိတေသွာရကို ဘုရားတစ်ဆူအဖြစ် ကိုးကွယ်လာကြသည်။ ။ ထိုကိုယ်ပွားဘုရား၏ မကိုဋ်တော်၌ အမိတာဘာဘုရား ပုံတော်ပါမြဲဖြစ်သည်။ ။ ဈာနမုဒြာပုံတော်ဖြင့် ဖူးတွေ့ရတတ်သည်။ ။ (အမိတာဘာဟူသော အမည်သည် အတိုင်းမသိသော ရောင်ခြည်ဟူသော အနက်ကိုဆောင်သည်။ ။) amrita [Skt-amrita]

အမြိတ။

အမြိုက်။ အမြိုက် သုဒ္ဓါဘုတ်။ ရာမာယဏကဗျာ၏ အလိုအရ နတ်
ဘီလူးများက နို့သမုဒ္ဒရာကို မွေခတ်ကြရာတွင် ပေါ်ထွက်လာသော
အမြိုက်ရည်။ ဤပုံပြင်သည် ဟိန္ဒူတို့ ၏ မဟာဘာရတကဗျာ တွင် လ
ည်း ပါရှိသည် ။ သောမနတ်ရေစင်နှင့်အတူတူပင် ဖြစ်သည် ဟု လည်း
ဆိုကြသည် ။ (သောမ ယမကာကိုမူ ယင်းအမည်ရှိ နွယ်ပင်တစ်မျိုးမှ ရ
သည် ဟု ဆိုကြသည် ။) Amritsar

အမြိတစာရ်။

ဆစ်ခ်ဘာသာဝင်တို့ ကိုးကွယ်ရာ ရွှေဘုရားကျောင်း (Golden Temp
le) တည်ရှိရာမြို့ဖြစ်သည် ။ ဤဘုရားကျောင်းအနီးကို ပတ်ဝိုင်းလျက်ရှိ
သော အမြိတခေါ်ကန်ကို အစွဲပြု၍ မြို့၏ အမည်ရခြင်း ဖြစ်သည် ။

amulet

အမြုတေလက်ဖွဲ့။

ဘေးရန်မှ ကာကွယ်ပေးသည် ဟူသောအယူဖြင့် အလှဆင်ရတနာ
အဖြစ်၊ သို့မဟုတ် အဆောင်အဖြစ် သုံးလေ့ရှိသောအရာ။

Ananda [Pa-Ananda]

ရှင်အာနန္ဒာ။

ဂေါတမမြတ်စွာဘုရား၏ ညီဝမ်းကွဲတော်စပ်၍ ထင်ရှားသော သာဝ
ကတစ်ဦးဖြစ်သူ။ ရဟန်းပျို အသွင်ဖြင့် အရှင်အာနန္ဒာကို အသက်အရွ
ယ်ကြီးရင့်သော ရှင်မဟာကဿပနှင့်ယှဉ်တွဲ၍ ဖော်ပြလေ့ ရှိသည် ။

Ananta [Skt-ananta]

အနန္တ။

“အဆုံးမရှိ၊ ထာဝရ၊ အစအဆုံးမရှိ”၊ ဟိန္ဒူနတ်မင်း ဗိဿနိုးလျောင်း
စက်ရာ မြွေမင်း၏ အမည်။ သေသဟု လည်း တွင် သည် ။

Anantasayin [Skt-anatasayana]

အနန္တသျှင်။

ဗိဿနိုးနတ်မင်းကြီး၏ အမည်များ အနက် အနန္တသေသခေါ် သေသ
မြွေမင်း၏ ရင်ခွင်တွင် လျောင်းစက်နေသောအခါ ခေါ်သောအမည်။ (အ
နန္တနဂါးကို ညောင်စောင်းပြု၍ လျောင်းသော ဗိဿနိုးနတ်ဟု ဆိုလိုသ
ည် ။) Anawratha [မြန် အနော်ရထာ]

အနော်ရထာမင်းစော။ [ပါ- အနုရုဒ္ဓ]

ပုဂံမင်းဆက်တွင် ၄၂ ယောက်မြောက်သော မင်းဖြစ်၍ ခရစ်နှစ် ၁၀
၄၄ မှ ၁၀၇၇ အထိ စိုးစံခဲ့သည် ။ မြန်မာနိုင်ငံကို စည်းရုံးခဲ့သော
ထင်ရှားသည့် မင်းတစ်ပါးဖြစ်သည် ။ ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာ သက်ဝင်
ယုံကြည်သော ထိုမင်း၏ လက်ထက်၌ ဘုရားပုထိုးအများ အပြား ပုဂံတွ
င် ပေါ်လာသည် ။ ရွှေစည်းခုံ စေတီတော်သည် ထိုမင်း၏ အထင်ရှားဆုံး
ကောင်းမှုတော်ဖြစ်သည် ။

Ankor

အန်ကော်။

မြို့တော်ဟု အဓိပ္ပာယ်ရသည် ။ ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံ၏
ရှေးဟောင်းမြို့တော်တစ်ခုဖြစ်သည် ။ ခရစ်နှစ် ၈၀၂ မှ ၁၄၃၂ အထိ ခ
မာအင်ပါယာ၏ အချက်အချာမြို့တော်အဖြစ် တည်ရှိခဲ့သည် ။

Ankor Thom

အန်ကော်ထုမ်။

“မဟာမြို့တော်”။ သတ္တမဇယဝရ်မန်ဟု တွင် သော ခမာမင်းက ခရစ် ၁၂ ရာစုအတွင်း တည်ဆောက်ခဲ့သော မြို့တော်ဖြစ်သည်။ အန်ကော်ဝတ်၏ မြောက်ဘက်တွင် တည်ရှိ၍ ယင်း၏ အလယ်ဗဟိုတွင် ဘေယွန် (Bayon)ကျောင်းတော်ကြီးရှိသည်။

Ankor Wat

အန်ကော်ဝတ်။

“မြို့တော်ကျောင်း”။ ခမာတို့ တည်ဆောက်ထားသော ဘာသာရေး အဆောက်အအုံများ အနက် အကြီး ဆုံးဖြစ်သည်။ ဗိဿနိုးနတ်မင်းကို ရည်၍ ခမာမင်း ဒိုယသူရိယဝရ်မန်က ခရစ် ၂ ရာစုအတွင်း တည်ဆောက်ခဲ့သည်။ စကြဝဠာ ကမ္ဘာလောကတည်ရှိပုံ စပ်လျဉ်းသော (ဟိန္ဒူနှင့်) ခမာတို့ ၏ အယူအဆ နှင့်အညီ အဆောက်အအုံ၏ ကွန်းတောင် ၅ ခုသည် မေရုမြင်းမိုရ်၏ အထွတ် ၅ ခုကို ကိုယ်စားပြု၍ ပတ်လည်တည်ရှိသည့် စကြဝဠာတံတိုင်းသည် ကမ္ဘာကိုပတ်လျက်ရှိသော တောင်တန်းသဖွယ်ဖြစ် သည်။ ကျုံးသည် ယင်းအလွန်တွင် ရှိသော သမုဒ္ဒရာကို သရုပ်ဖော်သည်။

Anicca [Pa-anicca]

အနိစ္စ။ [ပါ- အနိစ္စ]

သတ္တဝါတို့ ၏ ဖြစ်တည်ခြင်းမှန်သမျှ မမြဲခြင်းလက္ခဏာရှိသည် ဟူသော ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့ ၏ ယုံကြည်ချက်။ ဒုက္ခ(ဆင်းရဲခြင်း)၊ အနတ္တ(အစိုးမရခြင်း)နှင့်အတူ သက်ရှိတို့ ၏ လက္ခဏာရေး သုံးပါး၌ အပါအဝင် ဖြစ်သည်။

aniconic

ဆင်းတုမဟုတ်သော။

လူ့အသွင် တိရစ္ဆာန်အသွင်မဟုတ်သော ရုပ်တု။ ဗုဒ္ဓမြတ်စွာဘုရား ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးသည့်နောက် နှစ်ပေါင်းရာချီကြာသည့်တိုင်အောင် ဗုဒ္ဓ၏ သာသနာတော်ကို အမှတ်တရဖြစ်စိမ့်သောငှာ ဗောဓိ ညောင်ပင်၊ ပလ္လင်တော်၊ လှည်းဘီးပုံ၊ ခြေတော်ရာ ထူပါကဲ့သို့သော ဝတ္ထုပစ္စည်း အမှတ်သင်္ကေတ တို့ ကိုသာ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့ ပူဇော်ကြသည် ။

Animism

နတ်ကိုးကွယ်မှု။

သက်ရှိသက်မဲ့ အားလုံး၌ ဝိညာဉ်ရှိသည် ဟူသော ယုံကြည်မှု။

Annam

အာနမ်။ အန်နမ်။ ယခုဗိယက်နမ်နိုင်ငံအလယ်ပိုင်းကို ဆိုလိုသည် ။ ခရစ်မတိုင်မီ ၂၁၄ နှစ်က ကြေးခေတ်ယဉ်ကျေးမှုကာလတွင် တရုတ်က တိုက်ခိုက်သိမ်းပိုက်လိုက်ပြီး “ငြိမ်းချမ်းသော တောင် အရပ်” ဟူသောအဓိပ္ပာယ်ဖြင့် “အန္နမ်”ဟု ခေါ်ခဲ့သည် ။ ၁၄၂၈ ခုနှစ်တွင် လွတ်လပ်သော နိုင်ငံ တစ်နိုင်ငံဖြစ်လာသည် ။ ၁၉၄၆ ခုနှစ်တွင် ဗိယက်နမ်နိုင်ငံကို တည်ထောင်သောအခါ ဗိယက်နမ် အလယ်ပိုင်းအဖြစ် ထည့်သွင်းဖွဲ့စည်းခဲ့သည် ။ (မြန်မာတို့ က “ကျော်ကသည်း/မျက်နှာမည်းပြည်”ဟု ရှေးက ခေါ်ခဲ့သည် ။) Antarala [Skt-antarala]

အန္တရာလ။

(ဟိန္ဒူဘုရားကျောင်း) အာရုံခံတန်ဆောင်း။

Antefix

၁။ စိန်ထောင်။

၂။ ခြင်္သေ့ပိတ်။

Apsaras [Skt-apsaras]

ဒေဝစန္ဒရာ။ [ပါ- ဒေဝ + အစန္ဒရာ = ဒေဝစန္ဒရာ]

ကာမခေါ် အချစ်နတ်ထံစားကြရသော ဂန္ဓဗ္ဗနတ်သမီး ကချေသည်

များ ။ ကုဿရနတ်၏ မောင်းမ ခြွေရွေများ သဖွယ် ဖြစ်ကြသည် ။ ဂန္ဓဗ္ဗ
နတ်တို့ ၏ အပေါင်းအဖော်များ လည်း ဖြစ်ကြသည် ။ ထိုနတ်သမီးတို့
သည် အလိုရှိတိုင်း ရုပ်သွင်ပြောင်းနိုင်သည် ။ ရသေ့များကိုဖျက်ဆီးရန်
နတ်မင်းကြီး တို့ ၏ စေခိုင်းခြင်းကို ခံရတတ်ကြသည် ။

Arahat [Skt-arhat]

ရဟန္တာ။ [ပါ]- အရဟန္တ]

ထေရဝါဒဗုဒ္ဓဘာသာ၌ နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုရာတွင် အမြင့်ဆုံး
သော အရိယာပုဂ္ဂိုလ်။ သံသရာမှ လွတ်မြောက်သူဖြစ်သည် ။ ကြည်ညို
ဖွယ်ကောင်းသော မထေရ်ကြီးများကို ရဟန္တာကြီးများ အဖြစ်
သမုတ်ကြသည် ။ ထိုကဲ့သို့သော မထေရ်ကြီးများ ၏ ပုံတော်များကိုပြု
လုပ်၍ ဘုရားပုထိုး၊ကျောင်းကန် တို့ တွင် ပူဇော်ထားလေ့ရှိသည် ။

Ardhanari [Skt-ardhanari]

အာဓာနာရီ။

ဟိန္ဒူနတ်မင်းသိဝအား ပုလ္လင်နှင့် ကုတ္တိလိင် စွမ်းအားနှစ်ရပ်စလုံးပါ
ရှိသောအသွင်ဖြင့် ညာဘက်ခြမ်းကို နတ်မင်း၏
ပကတိအသွင်ဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဘယ်ဘက်ခြမ်းမင်းကို နတ်မင်းကြင်
ရာတော် ဦးမာ ခေါ် ပဗ္ဗဝတီ၏ အသွင်ဖြင့်လည်းကောင်း
ပေါင်းစပ်ဖော်ပြထားသော ရုပ်ပုံ။

Arjuna [Skt-arjuna]

အဇ္ဇနု။

အိန္ဒိယမှ မဟာဘာရတ ကဗျာရှည်လာ လူစွမ်းကောင်း အဇ္ဇနု။ ၎င်း
စစ်တိုင်ထွက်စဉ်က ရထားထိန်း အဖြစ် မောင်းပေးသူမှာ (ဟိန္ဒူဘုရားရှင်
င်) ကရိညျဏ (သ-က ပ ဏ) ဖြစ်သည် ။

Aryan [Skt-Arya]

အာရယန်လူမျိုး။ (အာရိယန်ဟု လည်း အရေးရှိသည် ။) ခရစ်မတိုင်
မီ ဒုတိယထောင်စုနှစ်အတွင်းက အိန္ဒိယဒေသသို့ အာရှတိုက်အလယ်ပို
င်းမှ ၎င်းတို့ ၏ ဘာသာစကား၊ ယဉ်ကျေးမှုနှင့် ကိုးကွယ်မှု အယူဝါဒတို့
ကို ဆောင်ယူလာကာ အခြေချနေထိုင်လာသော လူမျိုး။ ယင်းတို့ ၏ ကိုး
ကွယ်မှု ထုံးတမ်းစလေ့များ ၊ အတွေးအခေါ်များကို ဝေဒကျမ်းများ ၌ မှ
တ်တမ်းတင်ထားကြသည် ။

Asana [Skt-asana]

အာသန။ [သ/ပါ-အာသန]

၁။ နတ်ဒေဝါတို့ ၏ ခြေထောက်အနေအထား။

၂။ ထိုင်ရာနေရာ၊ ပလ္လင်။

Ashoka [Skt-asoka]

အသောကမင်းကြီး။

အိန္ဒိယနိုင်ငံကို စည်းရုံး၍ ခရစ်မတိုင်မီ ၂၇၃ ခုနှစ်မှ ၂၃၆ ခုနှစ်များ အတွင်း စိုးစံခဲ့သောမင်း။ ဗုဒ္ဓ ဘာသာကို နိုင်ငံတော်ဘာသာအဖြစ် ခံယူခဲ့သည် ။ ၎င်း၏ လက်နက် နိုင်ငံတစ်ဝန်းတွင် ဗုဒ္ဓဘာသာ အဆုံးအမများ ၊ ၎င်း၏ မိန့်မှာ ချက်များ စသည် ကို ကျောက်တိုင်များ ၊ ကျောက်ဆောင်များ ၌ ရေးထိုး စိုက်ထူစေခဲ့သည် ။ သီရိလင်္ကာနှင့် အရှေ့တောင်အာရှနိုင်ငံအချို့အပါအဝင် အာရှနိုင်ငံများ သို့ သာသနာပြုများကို စေလွှတ်ခဲ့သည် ။

Ashram [Hindi-asram]

ရသေ့စသည် သူတော်စင်တို့ ခိုလှုံရာ ကျောင်းသင်္ခမ်း။

Asura [Skt/Pa-asura]

အသုရာနတ်။

အမှောင်ထုနှင့် မကောင်းမှုတို့ ကို ကိုယ်စားပြုသော ဘီလူး သို့မဟုတ် လူမက နတ်မမျှသော တန်ခိုးရှိ ဖူးသောမင်းတို့ သည် (သိကြားမင်းကဲ့သို့သော) နတ်များ နှင့် မပြတ်စစ်ထိုးလေ့ရှိသည် ။

Ashvamedha [Skt-asvamedha]

အဿမေဓ။ အဂ္ဂ မေဓ။

မြင်းကိုသတ်၍ ယဇ်ပူဇော်ခြင်း။ ဝေဒခေတ်၌ ရန်သူတို့ ကို အောင်မြင်

င်မှု၊ မိမိတို့ ၏ အာဏာကို ပြဋ္ဌာန်းမှု၊ သားရတနာထွန်းကားမှုကို အလိုရှိ ကုန်သော မင်းတို့ သည် ဤယဇ်ကို ပူဇော်ကြကုန်သည် ။

Ashwapati [Skt-asvapati]

အဝ ပတိ။

မြင်းတို့ ၏ သခင်။

Ashwins [Skt-asvin]

“မြင်းစီးယောက်ျား”။

ကောင်းကင် သို့မဟုတ် နေမင်း၏ သား အမြွှာညီနောင်။ ရောင်နီဦး ကို ပုဂ္ဂိုလ်အဖြစ် တင်စားခြင်းဖြစ် သည် ။ ၎င်းတို့ ၏ မိခင် အသဝနီ န တ်သမီးသည် မြင်းမအယောင်ဆောင်၍ ကွယ်ဝှက်နေသည် ဟု ဆိုသည် ။ (အသဝနီ နကွတ်ကို မြင်းခေါင်းပုံဖြင့် ဖော်ပြလေ့ရှိခြင်းနှင့် ဆက်စပ်ဖွယ်ရာရှိသည် ။) Atman [Skt-atman]

အတ္တ။ အာတွ။

ဟိန္ဒူ အယူဝါဒတွင် ဝိညာဉ်ကို ကိုယ်စားပြုသော အတ္တအယူ။ ဟိန္ဒူ ဘာသာ၌ စကြဝဠာကြီး၏ ဝိညာဉ်ဖြစ်သည် ဟု ဆိုသော ဒဿနအယူ အဆ။

attributes

ဂုဏ်ရည်ပြပစ္စည်း။

ဟိန္ဒူ နတ်ဘုရားများ နတ်သမီးအချို့လက်ထဲ၌ ကိုင်ဆောင်ထားသော ကြာပန်း၊ ကျမ်းစာ၊ စကြာ သို့မဟုတ် တင်းပုတ်ကဲ့သို့သော အရာများ ။ ထိုအရာတို့ က မည်သည့်နတ်သား၊ နတ်သမီးဖြစ်သည် ကို ပြသ

ည် ။

Avalokitesvara [Skt-avalokitesvara]

အဝလောကိတေသွာရ။

မဟာယာနဗုဒ္ဓဘာသာတွင် ကရုဏာတော်ရှင် နတ်သားတစ်ပါး။ ထို နတ်သားသည် လူအပေါင်းတို့ အား နိဗ္ဗာန်ကို မျက်မှောက်ပြုစီမံသောငှာ မိမိကိုယ်တိုင် ပရိနိဗ္ဗာန်မပြုသေးဘဲ ကယ်မ သူ။ နိဗ္ဗာန်ပြု ဆဲဖြစ်သော အဓိတာဘာ၏ ပုံကို ၎င်း၏ မကိုဋ်၌ ဖော်ပြ လေ့ရှိသည် ။ သူ၏ ကိုယ်ပေါ်တွင် ရံခါ ဆင်းတု တော်ကလေးများ ဖြင့် ပြည့်နှက်နေလျက်ရှိသည် ။ အရှေ့တောင်အာရှ နိုင်ငံများ တွင် ၎င်းကို ပုံ သဏ္ဌာန်အမျိုးမျိုး၊ အမည်အမျိုးမျိုးတို့ ဖြင့် ဖော်ပြလေ့ရှိသည် ။ လော ကိသွာရဟု လည်းကောင်း၊ ပဗ္ဗပါဏီဟူ၍ လည်းကောင်း အမည်ပေး ထားလေ့ရှိကြသည် ။ ခမာတို့ က စိပ်ပုတီး၊ ဓမ္မကရိဏ်နှင့် ပဒုမ္မာကြာ ကိုင်ထားဟန် ဖော်ပြလေ့ရှိသည် ။ တရုတ်ပြည်တွင် ကရုဏာရှင် ကွမ် ယင်ဟု လည်း ကောင်း၊ (မြန်မာနိုင်ငံ၊ ပြည် -မှော်ဇာရွာ ဘောဘောကြီး ဘုရားအနီး၌ ခရစ် ၈ ရာစုလက်ရာဟု ခန့်မှန်းရသော အဝလောကိတေ သွရ ကြေးရုပ်တုကို ဖော်ထုတ်ရရှိခဲ့ဖူးသည် ။) Avadana [Skt-avadana]

အဝဒါန။ အပဒါန်ကျမ်း။ [ပါ-အပဒါန]

(ဗုဒ္ဓကနိကယ်လာ) ထေရာ၊ ထေရီ (၅၄၇ ဦး) တို့ ၏ အတ္ထုပ္ပတ္တိကို ဖော်ပြသောကျမ်း။ (ပါဠိတော်၌ ထေရာပဒါနနှင့် ထေရီပဒါနဟူ၍ ကျမ်းနှစ်စောင်ရှိသည် ။) Avatara [Skt-avatara] Balarama

အဝတာရ။

နတ်သားတို့ စုတေ၍ လူဘဝသို့သက်ဝင်ခြင်း။ အထူးသဖြင့် ဟိန္ဒူန

တ်မင်း ဗိဿနိုးကို ဆိုလိုသည် ။ ငါး၊ ဝက်၊ လိပ်၊ နရသီဟ လူခြင်္သေ့ ၊ လူ
ပု၊ ပသျှူး (သ-ပရသုရာမ/”ပုဆိန်ကိုင်”) ရာမ၊ ရာမာယဏ ဇာတ်လာ
ရာမ၊ ကရိသျှဏနှင့် ဂေါတမမြတ်စွာဘုရား၊
ဗုဒ္ဓဇေတကုန်ဆုံးသည့်အခါ ကလိယုဂ်တွင် ပေါ်လာမည်ဆိုသော ကာလ
ကီမြင်းဖြူတို့ သည် ဗိဿနိုး၏ အဝတာရများ ဖြစ်ကြသည် ။

Avatarana [Skt-avatarana?]

အဝတာရနု။

ရက္ခိသ်တို့ ၏ ဘုံ။

Avidya [Skt-avidya]

အဝိဇ္ဇာ။ [ပါ- အဝိဇ္ဇာ]

ပညာမဲ့ခြင်း။ အသိတရားခေါင်းပါးခြင်း။ အသိဉာဏ်ကင်းမဲ့ခြင်း။ မ
သိနားမလည်ခြင်း။

Ayodhya [Skt-ayodhya]

အယောချာ။

“စစ်ထိုး၍ မရနိုင်”။ ရာမာယဏတွင် မင်းရာမ၏ နန်းမြို့တော်အမ
ည်။ အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်းတွင် ယခု တိုင် ဤအမည်ဖြင့် မြို့တစ်မြို့ရှိသည်
။

Ayutthaya [Skt-ayuddhya]

အယုတ္ထယ။

ထိုင်းနိုင်ငံတွင် ၁၃၅၀ မှ ၁၇၇၆ အထိ ထွန်းကားခဲ့သော နိုင်ငံအမ
ည်။ ဤဇေတမှ အနုပညာလက်ရာ များကို အယုတ္ထယဟန်ဟု သတ်မှတ်

ကြသည် ။ လက်ရှိထိုင်းနိုင်ငံ၏ မြို့တစ်မြို့အမည်လည်း ဖြစ်သည် ။ အိ
န္ဒိယရှိ “အယုဒ္ဓယ” မှ ဆင်းသက်လာသည် ။

*

B

Bagan

ပုဂံနှင့်အတူတူ။ (ဤစာအုပ်တွင် မူ ယခင်ရောမအက္ခရာဖြင့် ဖလှယ်
ပုံအတိုင်း ဖွင့်ဆိုသည် ။) Bai raka

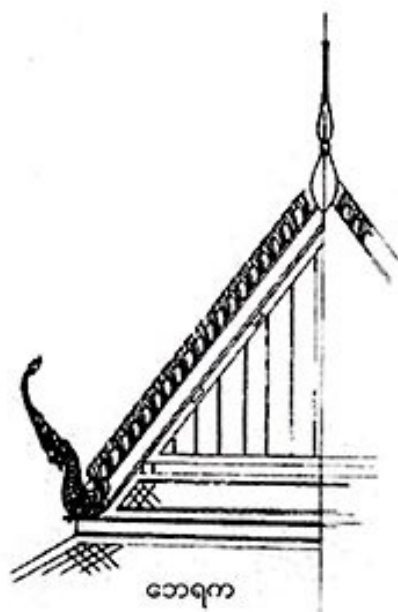
ဘေရက။

မြင်းမိုရ်ပိတ်မှ ခြင်ပိတ်တန်းတစ်လျှောက် စိန်ထောင်ကဲ့သို့ အဆင်
တန်ဆာ။

Bai sema [Thai-bai+Pa-sima?]

ဘေသီမာ။

သိမ်နယ်နိမိတ်မှတ်တိုင်။ တစ်တိုင်ချင်းရှိသကဲ့သို့ နှစ်တိုင်ပူးလျက်
လည်း ရှိနိုင်သည် ။ နှစ်တိုင်ပူးစိုက် ထားလျှင် သိမ်ဟောင်းနေရာတွင်
သိမ်အသစ်ကို တည်ထားခြင်းသော်လည်းကောင်း၊ သိမ်ဟောင်းကို ပြန်
လည်ပြုပြင်ပြီးလည်းကောင်း၊ နောက်ထပ်မှတ်တိုင်သစ်တစ်ခုကို တိုင်
ဟောင်းနှင့်ပူး၍ စိုက်ထူထားခြင်း ဖြစ်ဖွယ်ရာရှိသည် ။ ဘေသီမာသိမ်မှ
တ်တိုင်ကို ဂူဘုရားပုံ အထွတ်အောက်၌ ညောင်ရွက်ပုံ များ ဖြင့် ပုံဖော်
ထားသည့် လေးထောင့်တိုင်အဖြစ် တွေ့ရသည် ။

bai sri

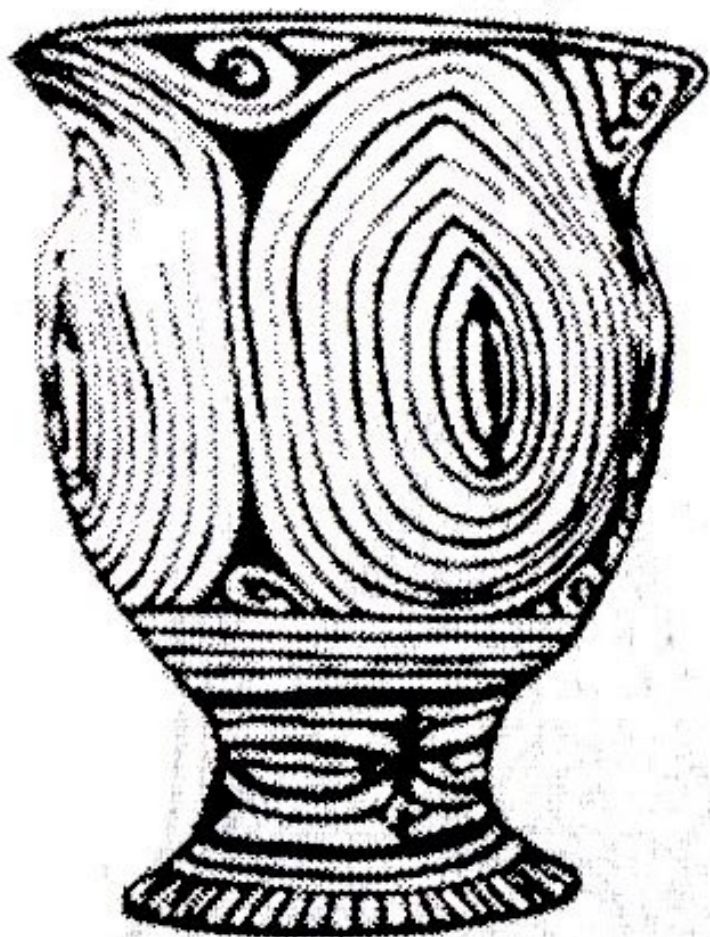
ဘေသီရီ။

ကွမ်းတောင်ပန်းတောင်။ ထိုင်းရှေးရိုးပန်းချီတစ်ခုတွင် ကွမ်းတောင်
၊ ပန်းတောင်ပုံကို မြင်ရလျှင် လက်ထပ်မင်္ဂလာကျင်းပနေပုံ ဖြစ်လေ့ရှိသ
ည် ။

Bakheng

ဘခိုင်း။

ခရစ် ၁၀ ရာစုနှစ်တွင် အန်ကော်၌ ပထမ ယသော်ဝရ်မန်ဘုရင်က
သီဝနတ်ကို ရည်စူး၍ တည်ဆောက်ထားသော ဘုရားကျောင်း။

ဗန်ချိုင်း

ဗလရာမ။

ကရိသျှဏ၏ နောင်တော်ဖြစ်၍ ဗိဿနိုးနတ်၏ အဝတာရတစ်ဦးဖြစ်သူ။ avatara baluster

လက်ရန်းတိုင်။

Banaspati – Panaspati

Ban Chaing

ဗန်ချိုင်း။

ထိုင်းနိုင်ငံ အရှေ့မြောက်ပိုင်းတွင် ထွန်းကားခဲ့သော ရှေးခေတ်ယဉ်ကျေးမှု။ သတ္တုယဉ်ကျေးမှုအဆင့် ရှိကြောင်း၊ ခရစ်မတိုင်မီ နှစ်ပေါင်း ၃၆၀၀ မှ ၂၅၀၀ အတွင်း သက်တမ်းရှိသော ကြွင်းကျန်သည့် လူ့အသုံးအဆောင်ပစ္စည်းများ အရ သိရသည် ။ အိုးလုပ်ငန်းဖြစ်ထွန်းသော လက္ခဏာများ တွေ့ရပြီး အုတ်ရောင်ပေါ် အနီရဲရဲ အရေးအကြောင်းများ ဖြင့် ထူးခြားသော ပုံစံရှိသည့် အရိုးအိုး အများ အပြား လည်း ကျန်ရစ်သည် ။

bangla

ဗင်္ဂလ။

အုတ်တိုက် ဘုရားကျောင်းများ ၌ ဘင်္ဂလားမှ သက်ငယ်အမိုးများ ပုံအမိုးခုံး။

banteay

ဗန်တီယေ ခံမြို့တော်။

အုတ်တံတိုင်း ပတ်လည်ကာရံထားသော ခမာဘုရားကျောင်း။

baoli

ဗေအိုလီ။

ဂူဂျာရတ်ပြည်နယ်နှင့် အိန္ဒိယအနောက်ပိုင်းတွင် တွေ့ရသော လေး
ဖက်လေးတန် အုတ်လှေကား ရံထားသော အုတ်ရေတွင်း။ [wav (ဝါမ်)
ဟု လည်း ခေါ်ကြောင်းသိရသည် ။]

Baphuon

ဘာဖူဝမ်။

ကမ္ဘောဒီးယားနိုင်ငံ၊ အန်ကော်ရှိ ၁၁ ရာစုနှစ်လက်ရာ ခမာဘုရား
ကျောင်း။ ၁၁ ရာစုနှစ်မှ ခမာအနု ပညာဟန်ကိုလည်း ရည်ညွှန်းနိုင်သ
ည် ။

baradari

ဗရာဒါရီ။ [ဟိန္ဒူ-ဗာရာဒါရီ]

တိုင် ၁၂ လုံးပါ စင်္ကြံ သို့မဟုတ် မဏ္ဍပ်။

baray

ဘာရေး။

ခမာစကားတွင် လူတို့ ဆောက်လုပ်ထားသော ရေကန်၊ ဆည်။

bargeboard

ခြင်ပိတ်။

Bas-relief

ဖောင်းကြွပန်းလက်ရာ။ ရုပ်ကြွ။

Bat [Pa-patta]

“ဘတ်”။

သပိတ်။

BE (Buddhist Era)

သာသနာနှစ်။

ဂေါတမမြတ်စွာဘုရားသည် ခရစ်မတိုင်မီ ၅၄၄ နှစ်၌ ပရိနိဗ္ဗာန်စံသည့် ဟု မြန်မာ၊ သီရိလင်္ကာနှင့် အိန္ဒိယတွင် ယူကြပြီး သာသနာနှစ်သည် ထိုနှစ်မှ စသည် ။ ထိုင်း၊ လော နှင့် ကမ္ဘောဒီးယားတို့ တွင် မူ ပရိနိဗ္ဗာန်စံပြီးနှစ်လည်မှ သာသနာနှစ်ကို စတင်တွက်ချက်သဖြင့် ၎င်းတို့ ၏ သာသနာနှစ်သည် ဘီစီ ၅၄၃ ခုနှစ်တွင် စတင်သည် ။

ဗန်ချရောင်

belfry

ခေါင်းလောင်းမျှော်စင်။

beki

ဗေကီ။

အိန္ဒိယမြောက်ပိုင်း ဂူဘုရားတို့ တွင် အာမလကခေါ် ဖရုံတုံးအောက်
ရှိ ကျည်တောက်ပုံ ကျောက်။

bencharong [Pa-panca + raga]

ဗန်ချရောင်။

နောက်ခံအရောင်တစ်မျိုးပေါ်တွင် ကြွေရောင်ငါးမျိုးဖြင့် ရေးခြယ်ထားသော ကြွေပန်းကန်လုံး။ ဤကြွေပန်းကန်လုံးမျိုးကို ထိုင်းနိုင်ငံသို့ တင်ပို့ရန်သက်သက် တရုတ်ပြည်၌ လုပ်သည် ။ အယုဒ္ဓယ ခေတ်နှောင်းပိုင်းတွင် ဤပန်းကန်မျိုးစပေါ်လာကာ ချူ လာလောင်ကောင် (စတုတ္ထရာမ) ဘုရင် လက်ထက်အထိ ဆက်လက်တင်သွင်းခဲ့ပြီး နောက်ပိုင်းတွင် မူ ဥရောပမှ တင်သွင်းသော ပန်းကန် ခွက်ယောက်များက ရေပန်းစားလာသည် ဟု သိရသည် ။ နောက်ပိုင်း၌ ရေးခြယ်ထားသော အရောင် နည်းသွားသည့်တိုင် ထုတ်လုပ်နည်းနှင့် ကြွေထည်မှာ မခြားသဖြင့် ဤအမည်ဖြင့်ပင် ဆက်တွင် သွား ခဲ့သည် ။

ကွမ်းအစ်

betel set

ကွမ်းအစ်။

ကွမ်းအစ်ကို အဖိုးတန်သတ္တုများ ၊ ကြေး၊ သစ်သား၊ ရက်ထည်စသ

ည် တို့ ဖြင့် ပြုလုပ်တတ်ကြသည် ။ ကွမ်းခလေ့သည် အရှေ့တောင်အာရှ
တွင် ရှေးမဆွကပင် ရှင်သန်ခဲ့သော အလေ့တစ်ရပ်ဖြစ်သည် ။

bhadra [Skt-bhadra]

ဘဒြ။

ဂူဘုရားပေါ်မှ ကွမ်းတောင် (သိခရ)၏ ပြင်ညီမျက်နှာပြင်။

Bhadrakali [Skt-bhadrakali]

ဘဒြကာလီ။

ဘဲရဝ၏ ကြင်ရာတော်ဖြစ်သော တန္တရနတ်သမီး။

Bhadrapiṭha [Skt-bhadrapiṭha]

ဘဒြပိုဒ်။ [သ-ဘဒြပဒ]

နတ်ဒေဝါတို့ ၏ လေးထောင့်ပုံ ညောင်စောင်း။ (ဥတ္တရဘဒြပိုဒ်၊ ပြုဗ္ဗ
ဘဒြပိုဒ် နက္ခတ်တို့ ၌ ယင်း ညောင်စောင်းသဏ္ဌာန် ထင်ဟပ်လျက်ရှိသ
ည် ။) Bhagavad Gita [Skt-bhagavatgita]

ကိုယ်ကျိုးမဖက်သော ဆောင်ရွက်ပေးမှုနှင့် ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်မှု
တို့ ကို ကျင့်စဉ်အဖြစ် ပြဋ္ဌာန်းသော ဘဂဝတ်ဂီတာ ခေါ် ဟိန္ဒူတို့ ၏ ကျ
မ်းစာ။ (မဟာဘာရတ ကဗျာရှည်ကြီး၌ အခန်းတစ်ရပ်အဖြစ် ပါရှိသည်
။) Bhairava [Skt-bhairava]

သိဝနတ်မင်း၏ အသွင်တစ်ရပ်။

ဆံပင်၏ အဆင်တန်ဆာအဖြစ် အရိုးခေါင်းခွံကိုဆင်ယင်ကာ လက်
ဆယ်ချောင်းနှင့် ကြောက်မက် ဖွယ်ရာအသွင်ကို ဆောင်ထားသော သိဝ
နတ်မင်း၏ အသွင်။ (မြန်မာဝေါဟာရ “ဘီလူး”၏ ဝေါဟာရရင်းမြစ်လ

ည်း ဖြစ်သည် ။

Bhakti [Skt-bhakti]

ကိုးကွယ်ဆည်းကပ်မှု။

မိမိဝိညာဉ်၏ လွတ်မြောက်ရေးကို မျှော်ကိုး၍ မိမိနှင့်သက်ဆိုင်ရာ နတ်ဘုရားနှင့် ပေါင်းဆုံရေးကို ရည်မှန်းသည့် ကိုးကွယ်မှုမျိုး။ (ဟိန္ဒူလမ်းစဉ်သုံးရပ်အနက် တစ်ရပ်ဖြစ်သည် ။) Bharata [Skt-bharata]

ဘရတ။

ရာမာယဏကဗျာရှည်ကြီးတွင် ရာမ၏ အဖေတူ အမေကွဲ ညီတော်စပ်သူ ဘရတမင်းသား။ (ဒဿရဌမင်းကြီးနှင့် ကေကေမိဖုရားတို့ တွင် မြင်သည် ။) Bhattara Guru [Skt-bhattara + guru]

ဘတ္တရဂူရု။

ဝဖြိုးသောခန္ဓာ၊ မုတ်ဆိတ်ကျင်စွယ်၊ ဆံကျစ်တို့ နှင့် ရေတကောင်း၊ စိပ်ပုတီး သို့မဟုတ် သားမြီးယပ် ဆောင်လျက်ရှိသော တပသီအသွင်ဖြင့် ဇာဝကျွန်းသားအများ စုက ကိုးကွယ်လေ့ရှိသော သိဝနတ် ဘုရားပုံစံ။ တစ်ချိန်က အဂဿျရသေ့အဖြစ် ဇာဝ (ဂျာဗာ) ကျွန်းတွင် ကိုးကွယ်ခဲ့ကြသည် ။

Bhavan [Skt-bhavana]

ဘဝန်။

အိန္ဒိယသားတို့ ၏ အဆောက်အအုံ၊ စံအိမ်။

Bhikkhu [Pa-bhikkhu]

ဘိက္ခု။ [ပါ- ဘိက္ခု]

ဗုဒ္ဓသာသနာဘောင်သို့ သိမ်ဝင်ရဟန်းခံထားသူ ဘိက္ခု။

Bhima [Skt-Bhima]

ဘီမ။

အိန္ဒိယမှ မဟာဘရဟ္မဇာတိလင်္ကာ၌ အားခွန်ဗလနှင့် ရဲစွမ်းသတ္တိ အရာတို့ တွင် ကျော်ကြားသော ဇာတ်ကောင်အမည်။ လေနတ်မင်းဝါယု ၏ သားဖြစ်၍ ကြီးမားသော ခန္ဓာကိုယ်ရှိကာ တင်းပုတ်ကို ကိုင်ထားဟန်ဖြင့် သရုပ်ဖော်လေ့ရှိသည် ။

Bhimasena [Skt-Bhimasena] = Bhima ဘီမသေန = ဘီမ

Bhogamandapa [Skt-bhogamandapa]

ဘောဂမဏ္ဍပ။

ဩရိသပြည်နယ်ရှိ ဟိန္ဒူဘုရားကျောင်းများ ၌ ထမင်းစားခန်းမဆောင်။

Bhumi [Skt/Pa-bhumi]

ဘူမိ။

အိန္ဒိယဘုရားကျောင်းများ ၌ ကွမ်းတောင်၏ အလျားတစ်လျှောက်ရှိ ဖောင်းတန်းကို ခေါ်ဝေါ်သည့် အမည်။ မြေကြီးဟု အဓိပ္ပာယ်ရှိသည် ။ (မြန်မာမှုတွင် ဘုံဟု လည်း တွင် သည် ။)